

MIKROKREDIT TIZIMINING TARIXIY RIVOJLANISHI, O'ZIGA XOSLIGI VA MAQSADLARI

Boymatova Kamola Shamshiddin qizi

Buxoro Innovatsiyalar Universiteti Magistranti.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.10793105>

Annotatsiya. Ushbu maqolada mikrocredit tushunchasi, mikrocredit tarixi, mikrocredit berilishining sabablari, foydalari va zararlari shuningdek mamalakat iqtisodiyotiga keltirayotgan foydalari, mamlakatdagi qashshoqlikni kamaytirishda hamda tadbirkorlikni rivojlantirishda ko'rsatayotgan foydalari haqida batafsil yoritishga harakat qilganman.

Kalit so'zlar: Mikrocredit tarixi, kredit, moliyaviy tizim, mikrocredit va tadbirkorlik, nodavlat tashkilotlar, davlat banklari.

HISTORICAL DEVELOPMENT, CHARACTERISTICS AND OBJECTIVES OF THE MICRO-CREDIT SYSTEM

Abstract. In this article, I tried to explain in detail the concept of microcredit, the history of microcredit, the reasons, benefits and harms of microcredit, as well as the benefits it brings to the country's economy, the benefits it shows in reducing poverty and developing entrepreneurship.

Key words: History of microcredit, credit, financial system, microcredit and entrepreneurship, non-governmental organizations, state banks.

ИСТОРИЧЕСКОЕ РАЗВИТИЕ, ХАРАКТЕРИСТИКИ И ЦЕЛИ МИКРОКРЕДИТНОЙ СИСТЕМЫ

Аннотация. В этой статье я постарался подробно объяснить понятие микрокредита, историю микрокредитования, причины, пользу и вред микрокредитования, а также пользу, которую оно приносит экономике страны, пользу, которую оно показывает в сокращении бедности и развитии экономики страны. предпринимательство.

Ключевые слова: История микрокредитования, кредит, финансовая система, микрокредитование и предпринимательство, неправительственные организации, государственные банки.

KIRISH

Mamlakatning ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyoti budget mablag'laridan samarali foydalanish darajasiga bog'liq. Davlat budjeti mamlakat moliyaviy resurslarini jamg'arish va taqsimlash jarayonida hal qiluvchi rolni o'ynaydi.

Davlat budjeti daromadlarining budgetga tushishining uzluksizligi ta'minlansa, iqtisodiyotning turli tarmoqlari rivojlanishi uchun yetarli darajada xarajatlar qilish imkoniyati mavjud bo'ladi va aholi turmush farovonligi yaxshilanadi. Agarda mablag' ko'rsatkichlari to'liq bajarilmasa, budget yo'nalishlari bo'yicha nomuvofiqlik kelib chiqadi. Bu esa budget-soliq siyosati yaxlitligiga putur yetkazib, daromad va xarajatlarning nomutanosibligiga olib keladi.

Jumladan mamlakatda kambag'allikni qisqartirish, davlat iqtisodiyotini yaxshilash, tadbirkorlarga keng imkoniyatlar yaratish uchun mikrocredit tizimi juda muhim ahamiyatga

egadir. Bu haqida davlatimiz rahbari Shavkat Mirziyoyev: "Tadbirkorlikni jadal va yanada keng rivojlantirish uchun barcha sharoitlarni yaratish – eng muhim vazifamizdir" deb ta'kidlab o'tgan.¹

Shuning uchun ham mikrokredit sohasining imkoniyatlarini yanada ko'paytirmoqda davlatimiz rahbari. Bu borada "Men bugun ushbu zalda va joylardagi studiyalarda qatnashayotgan yuzlab tadbirkor yoshlar va opa-singillarimizni ko'rib turganimdan benihoya xursandman.

Biz keyingi 2 yilning o'zida faqatgina xotin-qizlar va yoshlar tadbirkorligini rivojlantirishga 500 million dollar mablag' yo'naltirdik. Ular o'z biznesini boshlashi, jumladan, kasb va tadbirkorlikni puxta o'rganishi uchun barcha sharoitlar yaratildi": dedi davlatimiz rahbari mamlakatimiz tadbirkorlari bilan ochiq muloqot shaklidagi uchrashuvda.

Mikrokredit - bu kam ta'minlangan odamlarga yashash va o'z biznesini ochish yoki rivojlantirish uchun beriladigan jamg'arma xizmatlari va biznesni rivojlantirish dasturlari kabi kreditlar va boshqa moliyaviy xizmatlar to'plami. Bangladeshlik iqtisodchi Muhammad Yunus o'z mamlakatida qashshoqlikka yechim izlash chog'ida kambag'allar o'z shaxsiy mahorati bilan xayrli ishlar qilayotganini, biroq garovi yo'qligi sababli tijorat banklaridan munosib kredit ololmaganini ko'rgan. Grameen Bank 1983-yilda o'z jamg'armalari yoki aktivlariga ega bo'lmagan odamlar uchun boshlang'ich kapitalga kirishni ta'minlash va kambag'al va moliyaviy bozorlar o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish uchun tashkil etilgan. Jahon bankining ta'kidlashicha, mikromoliya tashkilotlari "Rivojlanayotgan mamlakatlar" (Rivojlanayotgan mamlakatlar) dagi 16 milliondan ortiq kishiga xizmat ko'rsatadi.

Mikrokredit - bu kam ta'minlangan odamlarga yashash va o'z biznesini ochish yoki rivojlantirish uchun beriladigan jamg'arma xizmatlari va biznesni rivojlantirish dasturlari kabi kreditlar va boshqa moliyaviy xizmatlar to'plami. Mikrokredit, 1997-yilda Vashingtonda bo'lib o'tgan Mikrokredit sammitida qabul qilingan ta'rifi bilan, kam ta'minlangan odamlarga daromad yaratish va o'zlari va oilalariga g'amxo'rlik qilishlari uchun amalga oshiriladigan ish bilan ta'minlash loyihalari uchun ajratiladigan kichik miqdordagi kredit dasturlaridir. (Erdog'an, 2004:13).

Mikromoliyalash ma'lum darajadan past daromadga ega bo'lgan jismoniy shaxslarga yordam va xayriyalar o'rniga, banklar, nodavlat tashkilotlar, kredit kooperativlari va boshqa rasmiy moliyaviy tizim elementlari orqali ularning ehtiyojlarini qondiradigan va ularni ishlab chiqarishga rag'batlantiradigan kam miqdorda kreditlar beradi. Bu shaxslarga mavjud aktivlaridan foydalanish imkoniyatini berish. Bu farovonlik darajasini oshirish va boshqa tomondan, ishlab chiqarishda juda kichik qiymatlardan foydalangan holda milliy daromad va aholi jon boshiga o'sish sur'atlarini bilvosita oshirish maqsadlariga xizmat qiluvchi iqtisodiy tizimni anglatadi.

So'nggi yigirma yil ichida mikromoliyalash amaliyoti taklifga yo'naltirilgan kreditlardan aniq maqsadli tarmoqlarni rivojlantirish uchun talabga yo'naltirilgan va barqaror xizmatlarga (masalan, kreditlar, jamg'armalar, sug'urta xizmatlari) o'zgardi. Boshqacha qilib aytganda, past daromadli qatlamlarning moliyaviy ehtiyojlarini doimiy ravishda qondira oladigan barqaror va mahalliy institutlarni yaratish ushbu amaliyotning markaziga aylandi.

---

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning mamlakatimiz tadbirkorlari bilan ochiq muloqot shaklidagi uchrashuvda so'zlagan nutqi

Oxirgi yillarda dunyoda juda muhim muammoga aylangan qashshoqlik va unga qarshi kurashish uchun yechim izlash Mikrokredit loyihasini kun tartibiga olib keldi. Mikrokredit loyihasi; bu kichik boshlang'ich kapitalga muhtoj bo'lgan kambag'allarga imkoniyat yaratish uchun biznes g'oya va loyihadir. Mikrokredit, faqat ishonchga asoslangan, garov yoki kafilliksiz kichik kapital ko'rinishidagi kambag'allar uchun qashshoqlikdan mustaqil ravishda qutulishning samarali strategiyasidir. Mikrokreditlash amaliyotiga amal qiladigan ko'pchilik odamlarning fikriga ko'ra, mikrokredit deganda juda kambag'al oilalarga samarali faoliyat bilan shug'ullanish yoki o'zlarining juda kichik bizneslarini kengaytirish uchun juda oz miqdorda kredit ochish va berish tushuniladi. Vaqt o'tishi bilan, an'anaviy rasmiy moliya institutlariga kirish imkoniga ega bo'lmagan kambag'allar turli xil moliyaviy mahsulotlarga muhtojligi ma'lum bo'lgach, mikrokreditlar ko'lami kengayib, kreditlar, jamg'armalar va sug'urta kabi xizmatlarni qamrab oldi. (U.P.Umurzakov)

Mikromoliya tizimi ishlab chiqarish jarayonida ishtirok etmaydigan va hozirgi sharoitda hech qanday moliya institutidan foydalana olmaydigan mamlakatning eng kambag'al guruhi keng jamoatchilik tomonidan taqdim etilgan moliyaviy imkoniyatlardan qonuniy ravishda foydalanishi mumkin degan tamoyilga asoslanadi va xususiy sektor institutlari, bir tomondan, bu shaxslarni iqtisodiy jihatdan qaramlikdan ozod qiladi va ularni samarali qilish orqali yordam beradi.

Bu ularni muntazam daromad olishga undaydi, ikkinchi tomondan, ishlab chiqarish jarayonida ishtirok etayotgan yangi ishchi kuchi tufayli mavjud ishlab chiqarish quvvatlarini va shuning uchun ishlab chiqarish darajasini oshirish orqali o'sish va rivojlanish kabi boshqa makroiqtisodiy maqsadlarga erishishga yordam beradi.

Mikrokredit tizimi "odamga baliq ovlashni o'rgatishdan tashqari, unga baliq ovlash uchun to'r yoki qayiqni ijaraga olish yoki sotib olish imkoniyatini berish" g'oyasiga asoslanadi. Insonlarda tug'ma iste'dod borligini qabul qiluvchi kichik kredit tizimi odamlardagi bo'sh qobiliyatlarni yuzaga chiqarishda muhim rol o'ynaydi.

Mikrokredit - bu kredit bir-birini taniydigan va guruh bosimi yuzaga kelishi mumkin bo'lgan 5-8 kishidan iborat guruhlariga va guruh ichidagi shaxslarga individual ravishda beriladigan tizimdir. Birgalikda javobgarlik tizimi tufayli bu odamlar bir-biriga kafil bo'lishadi. Insonning jamiyatdagi obro'si va biznes bilan shug'ullanish g'oyasi eng katta kafolat hisoblanadi. Kreditni to'lash odatda haftalik teng ulushlarda amalga oshiriladi va keyingi kreditlar avvalgilarini muammosiz to'lashiga bog'liq bo'ladi.

Faoliyat e'tiborini foiz stavkalarini faqat kredit ochish xarajatlarini qoplaydigan darajada ushlab turish orqali aholining kam ta'minlangan qatlamiga barqaror xizmat ko'rsatishni maqsad qilgan mahalliy moliya institutlarini yaratishga qaratuvchi mikrokredit amaliyoti 1980-yildan keyin tez tarqala boshladi.

Mikrokreditning boshqa pul yordamlaridan eng muhim farqi shundaki, u qarz oluvchilarning kreditni qaytarishni talab qilib boshlagan iqtisodiy faoliyatini davom ettirish uchun zamin tayyorlaydi. Bu farq mikrokreditlashning asosiy tamoyillaridan eng muhimini tashkil etadi.

XULOSA

Xulsa qilib aytadigan bo'sak mikrokredit tizimining joriy qilinishi, mamlakatda xotin-qizlar va yosh tadbirkorlarga nihoyatda katta imkoniyatlar ochib berdi. Bundan tashqari Respublikada qashshoqlikning kamayishiga, shuningdek ishsizlikning kamayishiga ham yuqori

darajada hissa qo'shdi desak adashmagan bo'lamiz. Qishloq ayollarining iqtisodiy imkoniyatlarini kengaytirish uchun mikrokreditlardan foydalanish rivojlangan va rivojlanayotgan mamlakatlarda 1974 yildan boshlab amalga oshirilmoqda. Mamlakatimizda ham bu borada ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda va amalga oshirilgan bir qator mikrokreditlardan foydalanish yaxshi samara berdi desak adashmagan bo'lamiz.

Qishloq ayollarining iqtisodiy va ijtimoiy imkoniyatlarini kengaytirish, ayniqsa, ularni moslashtirish, mavjud kamchiliklarni bartaraf etishga harakat qilish yo'lida muhim qadamlar qo'yilishi nazarda tutmoqda. Mikrokreditdan foydalanuvchilar tomonidan tuzilgan birdamlik guruhlari bir xil ishlab chiqarish faoliyati bilan shug'ullanuvchi, bir-birini biladigan va qabul qiladigan, olgan kreditlarini qaytarishda bir-biriga kafil bo'ladigan kichik guruhlardir. Dunyoning ko'plab mamlakatlarida, xususan, Bangladeshda mikrokreditlash loyihalarida muvaffaqiyatli natijalarga erishildi. Mavjud ko'nikmalarini qo'llash orqali pul topish va buni guruh bo'lib amalga oshirish orqali bir-birini qo'llab-quvvatlash ayollar uchun osonlashadi.

REFERENCES

1. A.O'lmasov, A.Vaxobov "Iqtisodiyot nazariyasi", T. "Sharq", 2006, 223- 6.
2. Larionova I.V. Upravlenie aktivami i passivami v kommercheskom banke. –M.: «Konsaltbankir» 2003.
3. Lavrushin O.I. i dr. Dengi, kredit, banki. Uchebnik. – M.: KNORUS,2010. -560 str.
4. Lavrushin O.I., Bankovskiy menedjment. Uchebnik. – M.: KNORUS,2010. – 560 str.
5. Lending / Chartered Institute of Bankers. - London: BPP Publishing,2003. ISBN 0-7517-1015-6